

korom világát, aztán azt az időt is csaknem kitöltik, amikor még emlékeim szerint egyáltalán nem voltam boldog; mintha a felhős égbolton lassan átcsillannának a csillagok, és most már egyszerre látom, alacsonyan, a felhőket és felettük, *láthatatlanul* a csillagok fényét. Az emlékezés – vagy a visszanezés csodája ez? Talán az *egész* – ez a felhők közül kicsillanó, a megelőző és az eljövendő nemlét szürkeségéből kiemelkedő, megszámlálhatatlan színben tündöklő létezés, ez az egész földi élet ünnep volt talán?

ESTERHÁZY PÉTER

Az ünnepről

– bekezdések –

Ma már! ma már nem tudunk ünnepelni, mondogatjuk tehát, hogy hajdanán tudtunk, csak a mai ember, e rút szibarita váz, ahogy beszélgetni, mulatni, kávéházazni nem tud, ezt se. E szerint az ember afféle Krúdy-figura volna, vagy még inkább egy nagyvonalú úr, az élet és főként az idő birtokosa, egy *kedves* ember, aki mindezeket élvezi és maga is élvezhető, aki nem ragad le a részleteknél, az egészet akarja, és az egésztől sem riad meg, bolond is volna, hisz az egész sem ijesztő, az is olyan, mint ő: kellemes, áttekinthető, független és felvilágosult. A VILÁG MINT GRANDSEIGNEUR.

A „régiek ünnepei” után való sóvárgásban több a gépies, tét nélküli nosztalgia, mint az értékek elvesztése fölötti kétségbeesés (és akkor ennek mélyén: bizonytalan sorsú magzatként; a tetterő). *Aporpéterezés*nek lehetne ezt nevezni: ő tudott kifogyhatatlan leleménnyel vágni a „rossz” jelenből, a „jó” múltba.

Világos: a jelen nem rossz, a múlt nem jó. Mégis van most valami rossz, ami mintha régen nem lett volna, valami sivárság és nincstelenség, ami csillog-villog, olyan új.

Az ünneptől főként azt várnánk, hogy *legyen!* Végre valami ne tőlünk függjön, ne a jókedvünknek, szerencsénknek, boldogságunknak legyen kiszolgáltatva, hanem legyen: mint a természet. Mint a napsütés. Mi meg ülnénk a kerti fehér karosszékben, valaki talán még könnyen mellettünk, és arcunkat a fénybe tartjuk. Ez volna az ünnep – jön, amikor ideje van, harmónia és jóság nő a nyomában, és nemcsak jobbá változunk, de a másik jóságára is rálátunk (és nem azért, hogy evvel a sajátunkat dokumentáljuk).

Megint visszakeveredtünk (Csehovon át) Apor felé – s talán nem kizárólag saját reflexeink és vonzalmaink miatt. Mert mintha az ünnep valóban győzelem volna, gondoljuk hirtelen, és mi a győztesek. A tündöklő pár, menyasszony és vőlegény. Az újszülött, a reményteli három kiló. Mi volnánk a nemzet maga (azon csodás pillanataiban, melyekből három-négy is akad ezer évenként), egyáltalán: nem volnánk egyedül, egy családhoz tartoznánk, amelyik győzelmét üli a hétköznapi fölött.

Nem. Mégse így; nem tekinthetünk ellenségként a hétköznapokra, hiszen az a munkánk, az életünk, több józanság van az ünnepben, de mégiscsak ez által kap amaz is értelmet, e csúcspont, fény és nyugalom által, ahol közösen, néhány társunkkal együtt, megpihenhetünk, szusszanásnyi időt kapunk – nem, így is pontatlan: mert messze nem a pihenés a lényeg, az ünnep nem egy laza vikend, nem vurstli és nem nyaralás.

Számvetés inkább. Ezt cselekedték szépapáink, ekkor meg amakkor, ok a megemlékezésre, az együttlétre, és! és mi lesz holnap? Szépapáink mit tennének holnap, egy szürke, ragacos hétköznapon? Azaz mi mit teszünk, mit tegyünk vagy kéne tennünk?! A számvetés az nem vidám dolog. Az ünnep az komoly, ami természetesen nem kedvtelenség. Komoly és reménykedő emlékezés és terv. Elhatározás. – Egy keresztelő például nemcsak alkalom rég nem látott atyafiak találkozására – jó, hogy ez is –, hanem a kisgyerek által szembesülés is, esély arra, hogy mintegy a gyereket követve, tőle tanulva, ha nem kezdjük is újra az életünket, mert ilyen jó helyzetben azért sose vagyunk, de megújulhatunk, amihez épp az ünnep adhatná az indító erőt.

Elkanyarodtam kicsit, illetve magam elé vágtam (magam elé vágtam a fát); innét már látszik, hogy az ünnep sincsen csak úgy magamagától, semmiből nem spórolhatjuk ki önmagunkat. Tevékeny részvételünk nélkül az ünnep csak halott forma, merev díszelgés valami előtt, ami tiszteletet érdemel, az ünnep mint jólneveltség, mint imámalom, mint hatalom, mint kötelességtudás (mert rend a lelke mindennek), elhárítás, elkerülés, megúszás, konzerválás, ilyen az az ünnep, amelyből elveszünk a személyes tétjeinket. Az ünnep nem ünnepszég, ahol mindent előkészítettek már, s csak be kell vonulnunk, hogy legyen végre valaki, aki értékeli a hidegtalakat és a ragtime-zenekart.

A kép a természettel messze előnyösebb, mint a valóságban, hisz föltételezi a romlatlan, a diadalmas természetet. És azt még a mi diétás újságíráson nevelt (tenyésztett) közvéleményünk is tudja talán, hogy mára a természet sem különbözik a „többi” dologtól: csernobiltól szabdalt, savas lanka legföljebb.

Ez azt jelenti, hogy az az erő, ami a hasonlat szerint a természet volna, erősen lecsökkent. Minek az ereje? A közösségeké – mert ezek szerint az idők változásával szétzilálódtak, részint szétverték őket (a falu mindkettőre adhat példát), az újraéledésükhöz az ún. mai magyar valóság udvariasan mondva nem ideális. Ezekről nem függetlenül, gyöngült a hagyomány, illetve általában a formák ereje, megint ugyan természetes módon is, úgy értem, világjelenségként, itt, most, nálunk azonban elmaradni látszik az erőfeszítés új formák (melyek talán nagyon is régiek) föl kutatására vagy valóban eddig nem voltak teremtésére.

Ki részéről hiányzik ez az erőfeszítés? Mindenki részéről.

Az ünnephez legelsőbben talán önmagunk szabad tudomásulvétele kell: kik vagyunk (tehát kik voltunk), azaz mit akarunk, mi van, és mire támaszkodhatunk? Ezen kérdések föltételére a mai magyar társadalom, 1987 késő nyári véleményem szerint, alkalmatlan. Nincsen ki és nincsen hol e kérdéseket föltenni. Kihegyezve fogalmazva, mintha nem is léteznék a társadalom, nem látom az életnek azokat a magától értődő tereit, ahol normálisan megnyilatkozhatnék, vágyait és föladatait artikulálná, egyszóval létezne, volna. Hogyan is tudna akkor ünnepelni. Az állam, amely kétségkívül van, csak ünnepet elrendelni tud.

Minden tehát az egyénre szakad, aki így még azt se nagyon képes elvégezni, ami csak reá vonatkoznék; fokozottan tehetetlen ott, ami természeténél fogva nem ilyen: az ünnep. Egyedül nem lehet ünnepelni.

Ha az egyén felől indulunk, akire tehát minden rászakadt, akkor se jutunk jobbbhoz. Mert mintha nemcsak az volna igaz, hogy nehéz ünnepelni, hanem mintha ez nem is érdekelné az embereket. Nézzünk egészen kicsi ünnepeket. Hol vannak a családi ebédek? Hol vannak a baráti vacsorák? Felöltözni valaki kedvéért? Nincsen idő, mondjuk félvállról, technokrata emancipáltak, korunk rohan. Mennyi alibi, önfölmentés van ebben, fölmentés a formátlanságunkra, a zajosságunkra, a kifosztott időnkre, a személytelenségünkre, az önámításra, az öntudatlanságunkra, arra, hogy mint a gép faljuk föl az életünket, fölmentés a szabadságnélküliségre – ez az ún. rohanó világ.

Ez ügyben néha olyan mondatokat mondok – hallom –, mintha a saját nagybátyám volnék, aki idejétmúltan és finnyásan sápítózik, hogy milyen kupleráj lett a világból, mintha csak halkésről beszélnék, modorról, rendről, egy konzervatív úr. Lehet; nem hiszem. Egy biztos: ünnep nélkül nem lehet élni.

P. S. Még elmondok egy történetet, melyet a napokban hallottam H.-tól, akivel vagy 10 éve nem találkoztam már, nem volt a barátom soha, de mindenféle bonyolult szá-lakkal kapcsolódunk egymáshoz, nem is részletezem, milyenekkel, olyan szépekkel.

H. a húga kislányának a keresztelőjét kezdte mesélni, eléggé hosszadalmasan és én eléggé untam. Hódmezővásárhelyi a család, ez is ott történt, hogy először Mártélyon akarták, a Tisza-parton, amolyan piknikszerűen, de már a szervezés gondolatába beféradt mindenki, hát lett otthon, tikkasztó melegben, por, legyek, parasztpárizs. Minden ment a maga útján, a templomban kellemes hús – amikor kis késéssel megérkezett H.-ék apja. Én is ismerem, még így idősen is nagyon erős férfi, fuvarozással foglalkozott régebben, H. szerint a lovain kívül soha senkit nem szeretett.

Nemcsak a két testvér, de a paptól kezdve a ministránsokig, a nagybátyáktól az unokahúgokig meg a kóssa öregasszonyokig mindenki rögtön észrevette, amit valóban nem volt nehéz: az öreg csontrészeg volt, szürke, mint ott az utca, már szinte nem is dülöngélt, úgy gyökeret vert benne a pia . . .

Suttogva mindenki sápítózni kezdett, hogy milyen kínos, kellemetlen, így elrontani ezt a szép ünnepet. Én itt hagyom ezt az egészset, sziszegte H. húga a sírás határán, mikor, már otthon, ülve a tornácra, az apja belerúgva szinte fölrobbantotta a demizsont. Ott tocsogtak dühödten a borban.

És ott akkor egyszerre, mesélte H. és könnyes lett a szeme, mikor ránéztem erre a vén, zavaros tekintetű, vérekes szemgolyójú férfira, hirtelen valami nyugalom szállt meg, a jókedvnél, derúnél több is, meg kevesebb is, valahogy annak a nem várt belátása: hogy itt most semmi baj nem történhetik, ez itt én vagyok, az ott az apám, és bizony be van rúgva, mint az albán számár, és akkor mi van? Keresztelik az unokáját. Rendben van ez így.

Azt vette észre H., hogy ez a nyugalom szétaradt a tornácra, megszűnt a feszengetés, beszélgetések keletkeztek, mik évek óta sose, nem állítja, hogy ünnepélyes lett volna ami lett – ehhez túl meleg volt –, de érezték e délután egyszerűségét, az újszülöttre gondoltak, önmagukra és egymásra. Hogy ez egy család, és jó, hogy most itt üldögélnek kicsit.

Én meg, mondta tovább H., odaültem az apám mellé, ravaszkodva föl-fölvizezve a borát, ittam vele tovább. Jól van. Ha énekelni fog, vele éneklek. Ha nekiindul az éjszakának, vele megyek, mint még sose. És ha majd öklendezve háyni fog, letérdelek, és fölmosom, azért vagyok a fia, aztán belékarolok, és általa én is részegen imboldyogva, hazakisérem, levetkőztetem, megiszunk még egy langyos sört közösen, és megvárom, míg elalszik, elalszik, ugyanúgy, ahogy néhány utcával arrébb az újszülött.

Van ünnep.